

16. HCC nr. 14 din 14.08.2009 cu privire la validarea mandatelor deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XVIII-a. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 127-130 din 21.08.2009, art. 15.

17. Avizul Curții Constituționale nr. 5 din 24.12.2010 cu privire la confirmarea legalității alegerii Parlamentului Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 257-258 din 27.12.2010, art. 31.

18. HCC nr. 31 din 24.12.2010 cu privire la validarea mandatelor deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XIX-a. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 257-258 din 27.12.2010, art. 32.

19. Art. 86 alin. (2) lit.d) introdus prin Legea nr. 119 din 18.06.10 pentru modificarea și completarea Codului electoral nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997. Monitorul Oficial al republicii Moldova nr. 108-109 din 29.06.2010, art. 332.

20. Corj Mihai. *Diplomația lui Otto von Bismarck în unificarea Germaniei & Dreptul tratatelor*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2005.

PARTICULARITĂȚILE VINOVĂȚIEI – CONDIȚIE A APLICĂRII RĂSPUNDERII JURIDICE CIVILE CONTRACTUALE

Tatiana IVANCOVA,
doctorand

SUMMARY

In the following article, the author tried to explain the essence of some terms connected to the guilt as an important element of the institute of civil juridical responsibility, founding, first of all, on stipulations of the laws of the Republic of Moldova, still discussable problem because there are different opinions and regulations regarding it. The author makes a reference to literature of specialty, laws dedicated to guilt, its forms in Russia, Romania, and Republic of Moldova, under a historical and actual aspect, the author makes a number of conclusions, by means of which it is distinguished the essence, characteristic features, forms, necessity and peculiarities of the guilt as a condition of contractual civil juridical responsibility, different opinions of different authors which are or are not supported by the author. In the article there is also mentioned that at an international level there were undertaken the first attempts to create a unified regime of the term "guilt". The author refers just to the guilt in the framework of civil juridical contractual responsibility.

SUMAR

Autorul articolului încearcă să explice esența unor noțiuni legate de vinovăție în calitate de element important al institutului răspunderii juridice civile, în special pe baza reglementărilor din legislația Republicii Moldova, având în vedere că pînă în prezent există opinii și reglementări diferite ale acesteia. În articol se dă o caracteristică a literaturii de specialitate, a legislației privind vinovăția și formele acesteia în Rusia, România, Republica Moldova, atît sub aspect istoric, cît și sub aspect actual. Autorul trage un șir de concluzii prin care se evidențiază esența, caracterele, formele, necesitatea și particularitățile vinovăției în calitate de condiție a răspunderii juridice civile contractuale, de asemenea pune în evidență opiniile diverse ale mai multor savanți, care sînt sau nu sînt susținute de autor. Se menționează că la nivel internațional au fost întreprinse primele încercări de creare a unui concept unificat al noțiunii de vinovăție. Autorul se referă doar la vinovăția din cadrul răspunderii juridice civile contractuale.

Actualitatea cercetării acestei teme este evidentă, avînd în vedere nu numai necesitatea utilizării tot mai ample în activitatea economică a contractelor care creează temelia relațiilor contractuale și realizarea scopului cu privire la profit al participanților la activitatea de antreprenariat, ci și opiniile controversate ale savanților care studiază problema în discuție.

Un mare rol în asigurarea executării și în executarea corespunzătoare a contractelor îl joacă răspunderea juridică civilă, care are la bază cele patru elemente sau

condiții: fapta ilicită, prejudiciul, raportul de cauzalitate și vinovăția. În literatura de specialitate din țară și de peste hotare s-a vorbit și se vorbește însă despre un impas al vinovăției, de un recul al răspunderii civile subiective, de o slăbire a valorii sociale a vinovăției, în calitatea ei de instrument de măsurare a comportamentelor antisociale. Despre aceasta ne vorbește și faptul că aproape nu există discuții doctrinare privind importanța aplicării vinovăției în dreptul civil.

Unii autori s-au aventurat într-

o adevărată „cruciadă” împotriva vinovăției, ca fundament al răspunderii civile, prevestindu-i, mai devreme sau mai târziu, un sfârșit inevitabil [1, p. 148]. O asemenea înverșunare ar putea fi explicată dacă se iau în vedere virtuțile incontestabile ale răspunderii civile obiective, însă aceste virtuți nu justifică, totuși, concluzia că istoria răspunderii bazate pe vinovăție s-ar fi încheiat. Credem că se poate vorbi, mai degrabă, de o restrângere a domeniului de aplicare a răspunderii bazate pe vinovăție și, ca o consecință, de o încetare a dominației cvasiexclusive a vinovăției, înțelese ca fundament al responsabilității civile [2, p. 20].

Noi, susținând opiniile privind necesitatea și importanța vinovăției ca element sau condiție a răspunderii juridice civile, ne vom referi în continuare la unele particularități ale acesteia în cadrul răspunderii juridice contractuale, care au importanță la aplicarea răspunderii.

Evidențiind particularitățile vinovăției, este important să accentuăm că în doctrină există definiția specifică a vinovăției din cadrul relațiilor contractuale. Astfel, vinovăția civilă contractuală se consideră atitudinea subiectivă responsabilă a debitorului obligației contractuale față de fapta sa ilicită (și urmările acesteia) constând în neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârziere a obligației care îi incumbă. Vinovăția se consideră latura subiectivă a faptei debitorului contractual [2, p. 199].

Autorii ruși de asemenea consideră că vinovăția este una dintre condițiile importante și necesare în aplicarea răspunderii juridice civile contractuale [3, p. 32]. Astfel, chiar și în cazurile în care

legislația nu prevede vinovăția, ea se prezumă [5, p. 319].

Codul civil al Republicii Moldova reglementează vinovăția ca o condiție necesară stabilită debitorului, accentuând în care forme ale vinovăției apare răspunderea acestuia. Astfel, art. 603 prevede că debitorul poartă răspundere numai pentru dol (intenție) sau culpă (imprudența sau neglijență) dacă legea sau contractul nu prevede altfel, sau dacă din conținutul sau natura raportului nu reiese altfel. În art. 603 alin. (2) se accentuează că este nulă orice stipulație care îl eliberează anticipat pe debitor de răspundere în caz de dol sau culpă gravă. Art. 604 din CC RM stipulează că debitorul răspunde pentru vina reprezentantului său în aceeași măsură ca pentru propria vină. Această prevedere subliniază situația în care debitorul răspunde nu numai pentru fapta sa proprie, ci și pentru fapta altuia.

Așadar, această și alte prevederi din Codul civil, despre care vom discuta în continuare, ne vorbesc despre faptul că răspunderea contractuală la capitolul vinovăției are o reglementare expresă mai amănunțită decât cea delictuală, adică aplicarea acesteia depinde de forma sau gradele vinovăției.

O altă particularitate a vinovăției din cadrul relațiilor contractuale este necesitatea existenței unui contract încheiat în conformitate cu toate prevederile legale de valabilitatea acestuia. Astfel, contractul de fapt este principala particularitate care este o vinovăție modulată de contract, adică ea depinde de condițiile de validitate a contractului. Și aici este important să menționăm că gradele de vi-

novăție variază de la contract la contract.

În doctrina civilă se susține că delimitarea vinovăției din cadrul răspunderii civile contractuale de vinovăția delictuală trebuie să pornească de la specificul faptei ilicite, care în materia contractului se caracterizează prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârziere a obligațiilor contractuale [5, p. 78-90; 6, p. 357-358].

Specific pentru vinovăție în cadrul răspunderii juridice contractuale este stabilirea clauzelor penale în conținutul contractelor. În cazurile în care în lege sau în contract sînt stipulate una din formele clauzelor penale, partea care a încălcat obligațiile contractuale se face vinovată, indiferent de existența prejudiciului.

O altă particularitate a vinovăției din cadrul răspunderii contractuale apare la repararea prejudiciului cauzat prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârzierea îndeplinirii obligațiilor contractuale, avînd în vedere că art. 603 CC RM prevede că, debitorul poartă răspundere numai pentru dol (intenție) sau culpă (imprudență sau neglijență) dacă legea sau contractul nu prevede altfel sau dacă din conținutul sau natura raportului nu reiese altfel. **Din cele expuse rezultă că, indiferent de este sau nu este prejudiciu, debitorul va răspunde numai în caz de dol sau culpă.** Aceeași situație este prevăzută și în legislația altor state [2, p. 199; 4, p. 319]. Întinderea reparării se stabilește pe baza clauzelor contractului în cazul răspunderii contractuale, părțile putînd conveni să mărească sau să micșoreze cuantumul despăgubirii.

Debitorul contractual este obligat să repare doar prejudiciul efectiv și beneficiul nerealizat, el răspunzând pentru daunele imprevizibile la încheierea contractului numai în cazul în care a acționat cu vinovăție [7, p. 35].

Unii doctrinari moldoveni, analizând prevederile legale cu privire la vinovăție referitoare la contractul de transport, au estimat că în Capitolul XII din Codul civil, care este dedicat transportului, legiuitorul utilizează noțiunile de *vinovăție*, *intenție* sau *culpă gravă* și *vină*, și anume: cea de *vinovăție* în art. 999 alin. (2) și în art. 1008 alin. (1) din Codul civil; expresia *“intenție sau din culpă gravă”* în art. 988 alin. (2) și în art. 1019 din CC, iar termenul *“vină”* – doar într-un singur caz: în art. 989 alin. (1) din Codul civil. Subținem opinia autorilor *E. Cojocari*, *M. Eliescu*, *V. Cebotari* și *M. Bojoga* că termenul de culpă poate fi asimilat cu cel de greșeală. Având în vedere că în doctrina națională părerile sînt diferite în ceea ce ține de noțiunea de vină, considerăm că ea este sinonimul celei de vinovăție, nefiind necesare explicații suplimentare [8, p. 15].

În Convenția de la Montreal, de exemplu, nu se face distincție între gradele vinovăției, fiind utilizată expresia *neglijența sau altă acțiune greșită ori omisiune*, care include în sine intenția, culpa, vinovăția și vina. Observăm că în Convenție accentul se pune pe *“acțiunea greșită”*. Regula generală este că transportatorul de fiecare dată va fi responsabil, în virtutea prezumției vinovăției sale, putînd fi eliberat de răspundere numai dacă va dovedi greșeala în acțiunile celeilalte părți. *În ceea ce ne privește, avem rezerve cu privire*

la formularea dată, fiindcă în Convenție nu interesează gravitatea greșelii, ci lipsa ori prezența ei. Se impune concluzia că și cea mai neînsemnată greșeală ar putea fi calificată ușor ca “acțiune greșită ori omisiune” avînd ca efect răsturnarea prezumției și exonerarea cărăușului aerian de răspundere. În opinia noastră, Convenția de la Montreal încalcă grav drepturile consumatorilor și ale altor beneficiari ai serviciilor aeriene de transport, în acest sens mai reușite fiind reglementările din Codul civil al Republicii Moldova [1, p. 214-226].

Am estimat că cea mai frecventă formă a vinovăției prezentă în practica judiciară a Republicii Moldova cu privire la transportul aerian este culpa (greșeala). De exemplu, într-o decizie de speță, Curtea de Apel Chișinău a decis că o companie aeriană se face vinovată pentru neglijență, deoarece pasagerului i-a fost înregistrat eronat bagajul. În instanța de judecată păgubitul a confirmat culpa transportatorului, dovedind că în buletinul de bagaje și în extrasul registrului de bagaje figurează numere distincte. Reieșind din faptul că zborurile se realizează prin conexiune, companiile aeriene invocă, adeseori în mod eronat, că nu ar fi obligate la plata despăgubirilor, aducînd dovezi că bagajul întîrzie ori s-a pierdut din vina unui alt transportator.

Sînt dificile și cazurile în care instanța judecătorească urmează să determine între culpa transportatorului și cea a agenției de turism. Aducem ca exemplu speța cînd reclamantul avînd biletul tur-retur Chișinău-Frankfurt-New-York, la New-York returnul a fost anulat. Judecătoria Botanica și Curtea de

Apel Chișinău au respins pretențiile reclamantului ca fiind neîntemeiate, însă Curtea Supremă de Justiție judecă cauza și stabilește prezența unei vinovății mixte – a agenției de voiaj și a companiei aeriene, iar achitarea despăgubirilor a fost trecută în mod exclusiv pe seama companiei aeriene [12].

O particularitate a vinovăției ca element sau condiție a răspunderii juridice civile contractuale este și aceea că la recuperarea prejudiciului cauzat de cel vinovățiat se ține cont și de vina celui prejudiciat. Astfel, articolul 612 CCRM prevede că:

„(1) Dacă la nașterea prejudiciului sau a unei alte obligații de compensare a concurat vinovăția celui îndreptățit la despăgubire sau la compensare, existența și întinderea obligației de despăgubire sau de compensare depind de împrejurări și, în special, de măsura în care prejudiciul este cauzat de o parte sau de cealaltă parte.

(2) Dispoziția alin. (1) se aplică și atunci cînd vinovăția celui prejudiciat se restrînge la faptul ca el a omis să prîntîmpine sau să diminueze prejudiciul” [9].

Legislația în vigoare conține nu numai norme de drept ce reglementează conduita subiecților din societate, ci și norme ce contribuie la respectarea acestor subiecți. Acestea prevăd că orice încălcare a normelor de drept conduce și la o răspundere. Răspunderea este diferită: juridică, morală, politică etc. Răspunderea juridică are mai multe forme: penală, civilă administrativă, disciplinară etc. Pentru dreptul civil este specifică răspunderea juridică civilă. Atît literatura de specialitate, cît și legislația în vigoare nu prevede o definiție unică a răs-

punderii juridice civile. Pentru a ne aminti despre esența acesteia, noi expunem conținutul acelei definiții pe care o considerăm cea mai reușită. Astfel, răspunderea juridică civilă este o formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații în temeiul căruia o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat alteia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare [10, p. 23].

Răspunderea juridică civilă, în funcție de unele criterii, are mai multe forme, principalele fiind: răspunderea civilă contractuală și răspunderea civilă delictuală.

Analizând legislația civilă în vigoare (art. 215, 275 CC RM și altele), tragem concluzia că pentru aplicarea oricărei forme de răspundere civilă este necesară existența unui concurs de împrejurări, printre care și prezența următoarelor condiții: fapta ilicită sau neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârziere a obligațiilor; prejudiciul, raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită, neexecutarea sau executarea necorespunzătoare și prejudiciu, și culpa, greșeala sau vinovăția.

În acest articol ne vom referi doar la culpa, greșeală sau vinovăție, deoarece este una dintre cele mai complicate și puțin studiate în literatura de specialitate din Republica Moldova. Această noțiune este complicată, fiind totodată specifică și pentru alte forme ale răspunderii juridice: penală, administrativă, etc., care au alte reguli de explicare și de aplicare a noțiunilor. Astfel, de exemplu, în dreptul penal, noțiunea de *vinovăție* se folosește doar prin acest termen și este un element fundamental în aplicarea răspunderii penale, deoa-

rece în funcție de intenția subiectului crește și mărimea pedepsei.

Studiind literatura de specialitate, legislația în vigoare (art. 603, 475 CC RM), am observat că culpa este însoțită de sau înlocuită prin mai multe cuvinte, și anume: *culpă*, *vinovăție*, *greșală*, de aceea apare necesitatea unei unificări de ordin terminologic pentru răspunderea civilă. În continuare vom încerca să stabilim care dintre aceste noțiuni este mai corectă.

Pentru început, vom încerca să stabilim rolul, locul și definiția vinovăției ca o condiție a răspunderii civile. În literatura privind dreptul civil, vinovăția este definită ca atitudinea psihică pe care autorul a avut-o în momentul săvârșirii faptei ilicite sau, mai exact, în momentul imediat anterior săvârșirii acesteia față de faptă și urmările acesteia [13, p. 176]. Autorii citați consideră că vinovăția are mai multe forme, principalele fiind intenția și culpa.

În art. 603 din Codul civil al Republicii Moldova se concretizează că persoana care nu și-a executat obligația sau a executat-o necorespunzător poartă răspundere materială numai în caz de culpă (dol sau imprudentă).

În literatura de specialitate română prin culpă, în sensul propriu-zis al acestui termen, se înțelege săvârșirea unei fapte ilicite, fără intenție, adică prin imprudentă sau neglijență. În toate aceste izvoare, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul de "vinovăție," noțiune care desemnează, dimpotrivă, intenția și culpa propriu-zisă [14, p. 214].

Noțiunea de *culpă* nu poate cuprinde în conținutul său toate formele condiției subiective a răspunderii civile, de aceea în litera-

tura de specialitate s-a propus înlocuirea ei cu termenul "greșeală". În acest sens, pe baza celor arătate mai sus, preferăm terminologia Codului civil, pe care o acceptăm pentru a desemna generic atât greșeala intenționată, adică dolul, viclenia sau intenția, cât și greșeala neintenționată, adică culpa [15, p. 105-110]. Anume în acest sens este expusă noțiunea de culpă și în art. 603 din Codul civil al Republicii Moldova.

Aceste noțiuni sînt discutate și în literatura de specialitate a altor țări. În dreptul european s-au conturat două puncte de vedere sau concepții. În dreptul francez, marea majoritate a autorilor confundă noțiunea de *culpă* cu noțiunea de *illicit*. În această concepție, ilicitul și imputabilitatea constituie două elemente ale greșelii. De aceea, greșeala sau culpa este definită ca fiind încălcarea unei obligații preexistente prin care se aduce atingere unui drept [16]. În legislația civilă germană și în Codul civil elvețian fapta ilicită și greșeala sau culpa sînt două elemente distincte și inconfundabile, condiții de sine stătătoare ale răspunderii civile [17].

După cum s-a mai menționat, culpa este definită ca fiind atitudinea psihică a autorului faptei ilicite și păgubitoare față de fapta respectivă și față de urmările acesteia fapte [15, p. 170]. Din această definiție rezultă că, în ordine, culpa implică în special un element intelectual, și apoi unul volitiv. Elementul intelectual constă în reprezentarea în conștiința omului a semnificației sociale a faptei sale și în prevederea sau, cel puțin, în posibilitatea de prevedere a urmărilor acestei fapte. Pentru a fi răspunzătoare, persoana trebuie să

fie în măsură să-și dea seama că faptele sale încalcă interese legitime, adică să aibă conștiința caracterului antisocial al conduitei sale. Elementul volitiv se concretizează în procesul psihic și de deliberare și de luare a unei hotărâri cu privire la conduita sa. Procesul volitiv are două faze: deliberarea și decizia sau hotărîrea. Răspunderea juridică civilă se va angaja numai dacă, dintre mai multe conduite, autorul faptei a ales-o pe cea antisocială, deși putea să se oprească la o altă conduită compatibilă cu interesele societății. Aceste două elemente ale culpei – factorul intelectual și cel volitiv – se află într-o strînsă unitate [15, p. 179].

Studiind art. 603 din CC RM, am stabilit două forme ale culpei: culpa intenționată sau dolul și culpa neintenționată sau imprudența, sau culpa propriu-zisă. Avînd în vedere că legislația civilă în vigoare nu definește aceste noțiuni, ne vom referi în continuare la literatură de specialitate.

Dolul are două forme: dolul direct și dolul indirect.

Dolul ca intenție *directă* are loc atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acestuia și dorește ca ele să se producă.

Dolul *indirect* sau intenția indirectă este atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acesteia și, cu toate că nu le urmărește, acceptă posibilitatea producerii lor.

Culpa este în formă de imprudență și neglijență.

Imprudența are loc atunci cînd făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele ei, pe care nu le

acceptă, sperînd, în mod ușuratic, că ele nu se vor produce.

Neglijența are loc atunci cînd făptuitorul nu își dă seama de caracterul antisocial al faptei și nu prevede consecințele acesteia, deși trebuia și putea să le prevadă [14, p. 216-217].

Trebuie să accentuăm că distincția sus-menționată nu prezintă un interes deosebit, fiindcă răspunderea civilă are la bază principiul reparării integrale a prejudiciului care reiese din art. 215, 475 ale Codului civil al Republicii Moldova, dar această distincție este necesară, deoarece în practica de toate zilele și chiar în cea judiciară se confundă importanța vinovăției în dreptul civil cu specificul importanței ei în dreptul penal, mai ales la delict, și atunci este foarte greu de examinat unele acțiuni civile. Această distincție este importantă și în cazurile în care prejudiciul a fost cauzat prin fapta ilicită a două sau mai multe persoane, cînd persoana a fost doar parțial asigurată de răspundere civilă etc.

Categoria culpei presupune mai multe concepte, avînd în vedere că intenția ilicită este una dintre formele fundamentale ale vinovăției. Spre deosebire de intenție, care a preocupat mai mult doctrina penală, culpa a reținut și continuă să rețină în egală măsură atenția tuturor autorilor care cercetează diferite forme ale răspunderii juridice [18, p. 18].

Ca fenomen juridic, culpa este consacrată atât de Codul penal al Republicii Moldova (art. 18), cât și de Codul civil (art. 1398). În alte legislații, o definiție legală a culpei este rar întîlnită. De exemplu, din prevederile Codului penal al Republicii Moldova (art. 18) rezultă că imprudența poate fi de-

finită ca o formă de vinovăție ce se caracterizează prin aceea că făptuitorul prevede rezultatul faptei sale, pe care însă nu-l acceptă, ci socotește fără temei că acesta nu se va produce, sau nu prevede deloc rezultatul faptei, deși putea și trebuia să-l prevadă. Potrivit art. 1398 Cod civil al RM, delictul civil constă în fapta omului contrară legii și culpabilă, prin care se cauzează altuia un prejudiciu.

Cercetînd definiția legală a culpei, dată în textele citate, constatăm că, în esență, conținutul acestui concept este identic în penal și civil, adică: imprudența, neglijența, nesocotința etc.

Această constatare nu trebuie însă să ducă la concluzia că între culpa penală și cea civilă nu există careva diferențiere. Ele se deosebesc, în special, prin sfera lor. Așa cum precizează M. N. Costin, „dacă în penal culpa există numai atunci cînd un rezultat infracțional se produce fără ca autorul faptului ilicit, care l-a generat, să fi intenționat acest lucru, în civil prin noțiunea de culpă se desemnează în mod frecvent și noțiunea de intenție ilicită, făcîndu-se distincție între culpa neintenționată – culpa propriu-zisă - și culpa intenționată. Totodată, dacă în dreptul civil este considerată culpă chiar cea mai neînsemnată neglijență sau greșeală care antrenează cauzarea unui prejudiciu, în dreptul penal, pentru ca să existe culpă, este necesar ca neglijența, imprudența etc. să fi fost de așa natură încît să producă consecințele negative în-criminate prin lege”.

Din cele menționate anterior, ca formă a vinovăției culpa se poate realiza prin mai multe modalități. De aceea, în doctrina juridică există mai multe opinii în ceea ce

privește conținutul acestora. Unii autori deosebesc două modalități principale: culpa cu prevedere și culpa simplă [22, p. 20]. Culpa cu prevedere include ușurința, temeritatea, imprudența; culpa simplă – greșeala, neglijența, neatenția, imprudența.

Alți autori consideră că principalele modalități ale culpei sînt: imprudența, neglijența, inabilitatea sau nepriceperea, neatenția [18, p. 241]. Culpa poate fi cu previziune (imprudența) și fără previziune (neglijența) [20, p. 162, 188]. În doctrina rusă sînt studiate două modalități: imprudența (ușurința) și neglijența [21, p. 54, 547].

În lipsa unor precizări în textele de lege și a unui punct de vedere unitar în doctrina juridică asupra acestei probleme, considerăm că principalele modalități ale culpei sînt: imprudența (ușurința), neglijența și inabilitatea (nepriceperea).

a) Culpă prin *imprudență* (ușurința) este atunci cînd autorul faptei ilicite a prevăzut rezultatul posibil al faptei sale, nu a acceptat însă acest rezultat și nici nu l-a dorit, sperînd în mod ușuratic că el nu se va produce. Imprudența apare ca o lipsă de diligență; a fi imprudent înseamnă a fi lipsit de diligența pe care legea o pretinde din partea tuturor cărora li se adresează. În ceea ce privește limitele diligenței, în doctrină se face deosebire între persoane obișnuite, nepregătite într-un domeniu de activitate, și profesioniști, de la care se cere o diligență specială, un maximum de prudență și precauție, deoarece cunoștințele lor tehnice le permit să prevadă și să ia măsurile corespunzătoare pentru a nu se produce rezultatul vătămător. Profesioniștilor li se poate

imputa o imprudență atunci cînd nu se respectă regulile generale ale exercițiului profesiei sau ale specialității în care lucrează [22, p. 520].

b) Culpa prin *neglijență*. Din definiția adoptată de lege pentru această modalitate a culpei rezultă următoarele condiții:

- făptuitorul să nu fi prevăzut rezultatul acțiunii sale;

- făptuitorul să fi avut obligația și posibilitatea de a prevedea, așa cum este cazul în care este uitat aragazul deschis, iar în urma unei puternice emanații de gaze se produce o explozie soldată cu pierderi de vieți omenești și cu importante pagube materiale.

Aceste două forme ale culpei acționează în toate ramurile de drept, ele apărînd uneori sub forma inabilității (nepriceperii). *Inabilitatea* constă în inaptitudinea de a exercita o activitate, o profesie în mod corect, care presupune cunoașterea unor reguli, principii, precum și o anumită abilitate profesională, o anumită stăpînire a acestor cunoștințe, pricepere în întrebuițarea unor mijloace adecvate activității sau specialității respective. Atunci cînd, ca urmare a inabilității se produce un rezultat prejudiciabil, fapta este săvîrșită prin imprudență.

Nu este exonerat de răspundere și acela care nu s-a străduit să vadă sau să înțeleagă împrejurările, cînd în mod normal trebuia să le înțeleagă. El se află în culpă atunci cînd neînțelegerea unor împrejurări care au condus la săvîrșirea faptei ilicite se datorează lipsei sale de atenție.

În materia dreptului civil culpa desemnează, în general, vinovăția sub toate formele sale. Formele culpei civile sînt intenția (dolul),

imprudența și neglijența. Se mai face distincție între *culpa prin comisiune* (culpa *in comittendo*), cum ar fi faptul de a lovi o persoană, și *culpa prin omisiune* (culpa *in omittendo*), cum ar fi cazul în care chiriașul nu previne proprietarul de uzurparea bunurilor lui, închiriate de către un terț. De asemenea, se mai face deosebire între *culpa contractuală*, care se săvîrșește cu ocazia executării unui contract, și *culpa delictuală*, care constă dintr-o faptă ilicită ce cauzează altuia un prejudiciu, creînd astfel obligații. În *materie contractuală*, culpa este prezumată; în *materie delictuală* sau *cvasidelictuală*, culpa nu se prezumă, ea trebuie dovedită de către persoana care pretinde că a suferit o pagubă.

Din cele expuse mai sus rezultă că în dreptul civil, legislația civilă a Republicii Moldova vinovăția este o condiție sau un element esențial al răspunderii juridice civile. Ea transformă ilicitul în imputabil, însă datorită complexității extraordinare a vieții sociale căreia îi vine în întîmpinare norma juridică civilă, nu se poate explica întotdeauna și evidenția suficient de clar prezența factorului subiectiv reproșabil în cadrul conduitelor umane. O asemenea dificultate duce de multe ori, cu pași mărunți, dar siguri, spre judecăți eronate, spre un fals adevăr judiciar, care eșuează fie într-o exonerare de răspundere civilă nejustificată, fie în condamnarea la despăgubiri civile acolo unde, în realitate, nu există nici cea mai mică fărîmă de atitudine subiectivă culpabilă.

Răspunderea civilă contractuală este întotdeauna o răspundere bazată pe culpă, cu excep-

ția cazurilor în care debitorul a promis expres repararea prejudiciului și pentru cazurile în care legea exonerează de răspundere. Este vorba despre agravarea răspunderii civile contractuale, care este posibilă, deoarece normele juridice care disciplinează răspunderea civilă contractuală au un caracter suplétiv.

Considerăm că, și în aceste situații, răspunderea juridică civilă contractuală are de asemenea un fundament subiectiv, deoarece ea este condiționată de voința părții contractante care a acceptat în mod expres să răspundă, chiar și în cazul în care prejudiciul nu se datorează culpei sale.

Admisibilitatea clauzelor cu privire la răspunderea contractuală are atât plusuri, cât și minusuri. Clauzele de răspundere extensive (care agravează răspunderea) trec asupra debitorului sarcina tuturor cazurilor fortuite sau numai a unora dintre ele. În cele din urmă, clauzele de agravare a răspunderii substituie obligațiile de mijloace cu cele de rezultat.

Referințe bibliografice

1. Neculaescu Săche. *Răspunderea civilă delictuală*. București: Casa de Editură și Presă "Șansa", SRL, 1994.
2. Romoșan Ioan-Dorel. *Vinovăția în dreptul civil român*. București: ALL BECK, 1999.
3. Bogdanov D. *Vinovăția ca condiție a răspunderii juridice civile* (analiza teoriei și practicii judiciare). *Rossiysky sudya*, 4/20, 2008.
4. Новицкий И. Б., Лунц Л. А. *Обязательственное право*. Москва, 1950.
5. Cojocari E. *Drept civil. Răspunderea juridică civilă*. Chișinău: Business Elita, 2002.
6. Pop L. *Drept civil*. Vol. II. Iași: Fundația "Chemarea", 1992.
7. Ghernaja G.-C. *Considerații privind asemănările și deosebiriile dintre diferite forme de răspundere juridică*. *Legea și viața*, 2007, nr.8.
8. Cojocari E., Mihalache I. *Condițiile generale ale răspunderii juridice civile a cărăușului în contractul de transport aerian*. *Revista Națională de Drept*, nr. 3/15, 2010.
9. Codul civil al Republicii Moldova
10. A se vedea I. Albu, V. Ursa. *Răspunderea civilă pentru daunele morale*. Cluj-Napoca, 1979.
11. Convenția cu privire la unificarea unor reguli referitoare la transportul aerian internațional, adoptată la Varșovia la 12.10.1929, în vigoare pentru Republica Moldova din 19.06.1997. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol. 10. Ediție oficială. Chișinău, 1999.
12. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 octombrie 2005 privind încasarea prejudiciului cauzat prin anularea zborului, dosarul nr. 2ra-973/05. Arhiva Judecătorei Botanica, mun. Chișinău.
13. Stătescu C., Bîrsan C. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București, 1993
14. Pop Liviu. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Iași, 1998.
15. Eliescu M. *Răspunderea civilă delictuală*. București, 1972.
16. Planiol M. *Etudes sur la responsabilite civile*. Paris, p. 293; R. Savantier. *Traite de la responsabilite civile*. Ed. 2-a, vol. 1, nr. 5; R. Demogue. *Traite des obligations en general*. Vol. III. Paris, 1923.
17. R.von Lhering. *La Faute en droit prive*. Traducere de Maulenabre. Vol. II, p. 9-19 a Codului civil german (art. 823) și a Codului civil elvețian (art. 41).
18. Baltag D. *Vinovăția - temei sau condiție a răspunderii juridice*. *Revista Națională de Drept*, 2006, nr. 6.
19. Mihai Gh., Radu I. *Motica. Fundamentele dreptului. Optima justiția*. București: Editura All Beck, 1999.
20. Barac L. *Răspunderea și sancțiunea juridică*. București: Lumina Lex, 1997.
21. Vonică R. *Introducere generală în drept*. București, 2000.
22. Нерсесянц В. С. *Общая теория права*. Москва, 2001.